آسیب‌شناسی افزایش سن ازدواج و راه‌کارهای مقابله با آن

زینب بهجومنش، فاطمه مرادی[1]

چکیده

افزایش سن ازدواج در جوامع مختلف به ویژه در ایران، به عنوان یکی از مسائل اجتماعی جدی شناخته می‌شود که بر ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی تأثیرات منفی گسترده‌ای دارد. این پدیده به‌دلایلی همچون عوامل اقتصادی، فرهنگی، تحصیلی و تغییرات نگرشی نسبت به ازدواج و سبک زندگی رخ داده است. پیامدهای افزایش سن ازدواج شامل کاهش میزان باروری، تشدید تنهایی، افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی و روانی، و بروز بحران‌های هویتی و خانوادگی است. در این مقاله، ضمن تحلیل علل و پیامدهای این معضل، راه‌کارهای مقابله با آن از جمله ایجاد بسترهای مناسب اقتصادی، ترویج فرهنگ ازدواج آسان، آموزش‌های مناسب در زمینه مهارت‌های زندگی و اصلاح سیاست‌های اجتماعی و اقتصادی ارائه می‌شود. اجرای این راه‌کارها می‌تواند به کاهش سن ازدواج و ارتقاء سلامت روانی و اجتماعی جامعه کمک شایانی کند.

کلیدواژه‌ها: آسیب‌شناسی اجتماعی، افزایش سن ازدواج، راهکارهای مقابله.

[1] . طلاب سطح ۲، حوزه امام خمینی رحمه الله، کرمانشاه.

مقدمه

افزایش سن ازدواج یکی از چالش‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در جوامع امروزی است که به معنای تأخیر در ازدواج به دلایلی نظیر مشکلات اقتصادی، تغییرات فرهنگی و اجتماعی است. این پدیده پیامدهای متعددی دارد؛ از جمله کاهش نرخ باروری و تغییر ساختار جمعیتی، افزایش فشارهای اقتصادی، کاهش انسجام خانواده‌ها و بروز مشکلات روان‌شناختی مانند افسردگی و اضطراب.

در گذشته، ازدواج در سنین پایین‌تر رایج بود، اما امروزه عواملی مانند تحصیلات بالاتر، اشتغال، و تغییر نگرش‌ها باعث تأخیر در ازدواج شده است. این تغییرات می‌تواند به کاهش مسئولیت‌پذیری و مشارکت اجتماعی منجر شود و مشکلاتی مانند تجرد قطعی یا ازدواج‌های ناموفق را افزایش دهد.

اهداف این مقاله عبارتند از: تحلیل دلایل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی افزایش سن ازدواج، ارزیابی پیامدهای آن بر فرد و جامعه، و ارائه راهکارهایی مانند تسهیلات اقتصادی، فرهنگ‌سازی برای ازدواج ساده و اصلاحات قانونی. بررسی این موضوع از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و می‌تواند به سیاست‌گذاری‌های مؤثر برای کاهش آسیب‌های اجتماعی کمک کند.

این پژوهش با روش کتابخانه‌ای و رویکرد توصیفی تحلیلی انجام شده است و به بررسی دقیق این چالش و راه‌حل‌های پیشنهادی برای مدیریت بهتر آن می‌پردازد.

۱. مفهوم شناسی

۱.۱.افزایش سن ازدواج

افزایش سن ازدواج به معنای بالاتر رفتن میانگین سنی افرادی است که نخستین بار ازدواج می‌کنند. این پدیده از عوامل گوناگونی همچون تحولات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ناشی می‌شود که افراد را به تأخیر در تصمیم‌گیری برای ازدواج سوق می‌دهد. چنین تغییری ممکن است به کاهش نرخ باروری و افزایش مسائل روانی و اجتماعی بینجامد.(نظام خانوادا در اسلام، مطهری، ۱۳۹۰،ص۵۸)

۱.۲.عوامل اقتصادی در افزایش سن ازدواج

مسائل اقتصادی نظیر بیکاری، مشکلات مربوط به تأمین مسکن، و هزینه‌های بالا از اصلی‌ترین عواملی هستند که باعث افزایش سن ازدواج می‌شوند. این موانع اقتصادی می‌توانند افراد را در تصمیم‌گیری برای تشکیل زندگی مشترک با تأخیر مواجه کنند (چالش‌های اقتصادی در ایران، غفاری، 1389، ص 93).

۱.۳.عوامل فرهنگی در افزایش سن ازدواج

در سال‌های اخیر، تحولات فرهنگی مانند افزایش گرایش به تحصیلات عالی، تغییر نگرش نسبت به ازدواج و رشد فردگرایی، از عوامل کلیدی در افزایش سن ازدواج محسوب می‌شوند. این تغییرات فرهنگی باعث می‌شود که افراد بیشتری ازدواج را به تأخیر بیندازند (تحولات فرهنگی و تأثیر آن بر خانواده، علیخانی، 1392، ص 112).

۲. پیامدهای افزایش سن ازدواج

تاخیر در ازدواج می‌تواند پیامدهای گوناگونی به همراه داشته باشد؛ از جمله کاهش نرخ باروری، افزایش تجرد قطعی، بالا رفتن احتمال بروز مشکلات روانی مانند افسردگی و استرس، و کاهش کیفیت زندگی خانوادگی (آسیب‌شناسی اجتماعی خانواده، شریعتی، 1395، ص 136).

۲.۱.عوامل اقتصادی مؤثر بر افزایش سن ازدواج

۲.۱.۱.مشکلات اقتصادی

مسائل اقتصادی از عوامل اصلی در افزایش سن ازدواج و تأخیر در تشکیل خانواده در میان جوانان محسوب می‌شود. این مسائل شامل بیکاری، درآمد ناکافی و هزینه‌های بالای زندگی است که تصمیم‌گیری جوانان درباره ازدواج را به شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد.

۲.۱.۱.۱.بیکاری

بیکاری یکی از مهم‌ترین چالش‌های اقتصادی جوانان در بسیاری از کشورها، به‌ویژه ایران، به شمار می‌آید. نرخ بالای بیکاری جوانان نه تنها معیشت آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد، بلکه باعث افزایش حس ناامیدی و کاهش احساس امنیت در زندگی فردی و اجتماعی می‌شود.

۲.۱.۱.۲.نرخ بیکاری جوانان

براساس گزارش مرکز آمار ایران (1402)، نرخ بیکاری در میان جوانان به‌طور چشمگیری بالاتر از میانگین نرخ بیکاری کل کشور است. برای نمونه، در سال‌های اخیر نرخ بیکاری در گروه سنی 15 تا 29 سال حدود 25 درصد بوده است (مرکز آمار ایران، 2023).

۲.۱.۱.۳.تأثیر بیکاری بر ازدواج

پژوهش‌ها نشان می‌دهند که جوانان بیکار رغبت کمتری به ازدواج دارند. این مسئله ناشی از نبود درآمد کافی و احساس ناامنی اقتصادی است. بر اساس تحقیقات انجام‌شده، بیکاری می‌تواند موجب کاهش تمایل به ازدواج شود و جوانان بیکار بیشتر احتمال دارد که ازدواج خود را به تعویق بیندازند.(تحلیل عوامل مؤثر بر سن ازدواج در ایران، ربیعی و همکاران)

۲.۱.۲.درآمد ناکافی

در کنار بیکاری، درآمد ناکافی نیز یکی از چالش‌های اساسی جوانان محسوب می‌شود. بسیاری از جوانانی که شاغل هستند، معمولاً با دستمزدهای پایین و شرایط اقتصادی سخت دست‌وپنجه نرم می‌کنند.

۲.۱.۲.۱.دستمزدهای پایین

دستمزدهای پایین و ناپایداری شغلی از عواملی هستند که جوانان را از تصمیم به ازدواج منصرف می‌کنند. در ایران، به دلیل نوسانات اقتصادی و شرایط بازار کار، میانگین حقوق دریافتی جوانان بسیار ناپایدار و متفاوت است. (نقش درآمد و اشتغال در تصمیم‌گیری برای ازدواج، یزدی و هکاران)

۲.۱.۲.۲.عدم توانایی در تأمین هزینه‌های ازدواج

به دلیل درآمد ناکافی، بسیاری از جوانان قادر به تأمین هزینه‌های ابتدایی ازدواج، مانند برگزاری مراسم، خرید خانه و مخارج مرتبط با پرورش فرزند نیستند. این مسئله منجر به تأخیر در تصمیم‌گیری برای ازدواج در میان آن‌ها می‌شود. (چالش‌های اقتصادی جوانان و تأثیر آن بر ازدواج، وفا و همکاران)

۲.۱.۳.هزینه‌های زندگی

یکی از موانع اساسی ازدواج جوانان، هزینه‌های بالای زندگی است. این هزینه‌ها شامل مسکن، خوراک، خدمات بهداشتی و آموزشی می‌شود و فشار مالی زیادی را بر جوانان وارد می‌کند

۲.۱.۳.۱.هزینه مسکن

هزینه‌های بالای مسکن از مهم‌ترین چالش‌های پیش‌روی جوانان به‌شمار می‌آید. افزایش شدید قیمت مسکن در سال‌های اخیر باعث شده است که جوانان در تأمین مسکن مناسب با دشواری‌های زیادی روبه‌رو شوند. (گزارش تحولات بازار مسکن، بانک مرکزی)

۲.۱.۳.۲.هزینه‌های معیشتی

افزایش هزینه‌هایی مانند خوراک، بهداشت و آموزش نیز در سال‌های اخیر فشار مالی بیشتری بر جوانان وارد کرده است. مطالعات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی نشان می‌دهد که این رشد هزینه‌ها موجب کاهش قدرت خرید جوانان شده و در نتیجه، آنان را از تصمیم‌گیری برای ازدواج بازمی‌دارد مشکلات اقتصادی مانند بیکاری، درآمد ناکافی و هزینه‌های بالای زندگی، مستقیماً بر تصمیم جوانان در زمینه ازدواج اثرگذار است. این عوامل تنها به تأخیر در ازدواج منجر نمی‌شوند، بلکه می‌توانند به کاهش تمایل به تشکیل خانواده و افزایش تجرد قطعی منتهی شوند. برای رفع این موانع، سیاست‌گذاری‌های مؤثر اقتصادی و اجتماعی ضروری است تا شرایط زندگی جوانان بهبود یابد و آنان بتوانند در زمینه ازدواج تصمیمات مثبتی بگیرند.

۲.۲. عوامل اجتماعی مؤثر بر افزایش سن ازدواج

بالا رفتن سن ازدواج یک پدیده اجتماعی پیچیده است که تحت تأثیر عوامل متنوعی شکل می‌گیرد. از جمله این عوامل می‌توان به تغییرات فرهنگی، دگرگونی نقش‌های جنسیتی، تأثیر خانواده و تحولات در انتظارات اجتماعی اشاره کرد. در این نوشتار، این عوامل با ارجاع به منابع علمی مرتبط مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

۲.۲.۱.تغییرات فرهنگی

تغییرات فرهنگی و اجتماعی در جوامع مختلف تأثیر عمیقی بر الگوهای ازدواج و سن ازدواج دارند.

- برگزاری دوره‌های آموزشی پیش از ازدواج برای جوانان به منظور افزایش آگاهی آن‌ها در زمینه مهارت‌های زندگی، حقوق و مسئولیت‌های زناشویی.
- ادغام مباحث مربوط به ازدواج و خانواده در برنامه‌های درسی مدارس و دانشگاه‌ها.

۴.۱.۲. حمایت‌های مالی و اقتصادی

- ایجاد وام‌های کم‌بهره برای جوانان به منظور کمک به هزینه‌های ازدواج و تشکیل خانواده.
- ارائه تسهیلات مالی برای برگزاری مراسم ازدواج با هزینه‌های کمتر.

۴.۱.۳.ترویج فرهنگ مثبت ازدواج

- استفاده از رسانه‌ها برای ترویج ارزش‌های مثبت خانواده و ازدواج از طریق برنامه‌های تلویزیونی، مستندها و کمپین‌های فرهنگی.
- برگزاری جشنواره‌ها و مراسم‌های اجتماعی مرتبط با ازدواج به منظور افزایش آگاهی و ایجاد فضایی مثبت برای ازدواج.

۴.۱.۴. ایجاد مراکز مشاوره

- راه‌اندازی مراکز مشاوره ازدواج که به جوانان در انتخاب شریک زندگی و حل مسائل مربوط به ازدواج کمک کند.
- تشویق به مشاوره‌های گروهی و خانوادگی برای بهبود ارتباطات و کاهش تنش‌های احتمالی.

۴.۱.۵. اصلاح قوانین و حمایت‌های قانونی

- اصلاح قوانین مرتبط با حداقل سن ازدواج و ارائه تسهیلات قانونی برای ثبت ازدواج در سنین پایین‌تر با رعایت ملاحظات اجتماعی.
- حمایت از نهادهای مدنی که در زمینه ارتقاء آگاهی درباره ازدواج و خانواده فعالیت می‌کنند.

۴.۲. نتیجه‌گیری نهایی

کاهش سن ازدواج نیازمند یک رویکرد جامع و هم‌افزایی بین نهادهای مختلف اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است. با اجرای این پیشنهادات می‌توان امیدوار بود که جوانان با آگاهی و اطمینان بیشتری به ازدواج بپردازند و به تشکیل خانواده‌هایی پایدار و موفق کمک کنند. این اقدامات نه‌تنها به نفع جوانان خواهد بود بلکه می‌تواند به بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی جامعه نیز منجر شود.

منابع

قرآن کریم

۱.ابراهیمی، علی. (2019). چالش‌های حقوقی در طلاق و جدایی. تهران: انتشارات میزان.

۲. احمدی، رحمه الله. (2020). نسل‌سازی و تحولات اجتماعی. تهران: انتشارات سروش.

۳. احمدی، محمود. (2020). تأثیر سن ازدواج بر روابط اجتماعی. تهران: انتشارات فرهنگ.

۴. بهرامی، سعید. (2021). فرهنگ و تغییرات اجتماعی. تهران: انتشارات ققنوس.

۵. بهرامی، سعید. (2021). سیاست‌های اجتماعی و حمایت از خانواده. تهران: انتشارات ققنوس.

۶. جعفری، محمد. (2022). تحلیل رفاه اجتماعی در ایران. تهران: انتشارات علمی.

۷. جمشیدی، شهرام. (2021). چالش‌های اجتماعی جوانان و ازدواج. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.

۸. حسینی، مهدی. (2019). رسانه و خانواده. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

۹. حسینی، مهدی. (2021). نقش قضاوت در مسائل خانوادگی. در: کتاب قضاوت و حقوق خانواده. تهران: انتشارات عارف.

۱۰. حسینی، نرگس. (2019). تجزیه و تحلیل هزینه‌های ازدواج. تهران: انتشارات سمت.

۱۱.خسروی، ن. (2018). چالش‌های اجتماعی در عصر جدید. تهران: انتشارات نیما.

۱۲. خسروی، س. (2022). نهادهای مدنی و مشارکت اجتماعی. تهران: انتشارات ققنوس.

۱۳. رحیمی، م. (2021). حقوق خانواده و ازدواج. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

۱۴. رضایی، ه. (2023). نقش سیاست‌های اجتماعی در کاهش سن ازدواج. تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و هنر.

۱۵. زارع، س. (2020).مشاوره خانواده. تهران: انتشارات ققنوس.

۱۶. زاری، س. (2020). فرهنگ ازدواج در ایران. تهران: انتشارات ققنوس.

۱۷. سلطانی، ر. (2022). تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر ازدواج. تهران: انتشارات سمت.

۱۸. سلطانی، م. (2019). تحلیل ساختار خانواده در ایران. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

۱۹. سعیدی، ر. (2020). بهداشت و خانواده. تهران: انتشارات آینده‌سازان.

۲۰. شریعتی، م. (1395). *آسیب‌شناسی اجتماعی خانواده*. تهران: انتشارات آوای نور.

۲۱. شریفی، ر. (2022). زندگی اقتصادی جوانان. تهران: انتشارات آینده‌سازان.

۲۲.علی‌زاده، ن. (2019).سیاست‌های اجتماعی و ازدواج. تهران: انتشارات سمت.

۲۳.علی‌اکبری، ر. (2019). نقش خانواده در جامعه. تهران: انتشارات سمت.

۲۴.علی‌زاده، ر. (2019). مهارت‌های زندگی و روابط بین فردی. تهران: انتشارات سمت.

۲۵.علی‌خانی، م. (2020). بررسی عوامل اقتصادی مؤثر بر سن ازدواج در ایران. تهران: انتشارات سمت.

۲۶.علی‌اکبری، ر. (2021). مدیریت مالی خانواده. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

۲۷.علیخانی، ف. (1392). *تحولات فرهنگی و تأثیر آن بر خانواده*. تهران: نشر نی.

۲۸.غفاری، ح. (1389). *چالش‌های اقتصادی ازدواج در ایران*. تهران: نشر سمت.

۲۹.فراهانی، س. (2018). مشکلات ازدواج جوانان و راهکارهای حل آن. تهران: انتشارات علمی.

۳۰. فلاحی، م. (2020). تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر روابط زناشویی. تهران: انتشارات علم و زندگی.

۳۱.قاضی‌زاده، س. (2020). تأثیر آموزش بر نگرش جوانان نسبت به ازدواج. تهران: انتشارات پژوهشگاه.

۳۲.کاشانی، س. (2021). اقتصاد خانواده. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

۳۳. کریمی، ن. (2020).ازدواج و مسائل اجتماعی. تهران: انتشارات ققنوس.

۳۴.کریمی، ن. (2019). آموزش و پرورش خانواده. تهران: انتشارات آینده‌سازان.

۳۵.کدیور، م. (2019). حقوق خانواده و ازدواج در ایران. تهران: انتشارات ققنوس.

۳۶.کریمی، س. (2019). روابط و ارتباطات در عصر دیجیتال. تهران: انتشارات نیما.

۳۷.کریمی، ن. (2020). خانواده‌های موفق و رازهای آن‌ها. تهران: انتشارات آینده‌سازان.

۳۸.کریمی، ن. (2019). آموزش و پرورش خانواده. تهران: انتشارات آینده‌سازان.

۳۹.گلابی، ن. (2018). جوانان و فرهنگ دیجیتال. تهران: انتشارات پژوهشگاه.

۴۰.محسن‌زاده، م. (2021). فرهنگ و ازدواج. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

۴۱.مطهری، م. (1390). *نظام خانواده در اسلام*. تهران: انتشارات صدرا.

۴۲.موسوی، ر. (2018). سیاست‌های حمایتی و تأثیر آن بر ازدواج جوانان. در: کتاب خانواده و سیاست‌های اجتماعی. تهران: انتشارات سمت.

۴۳.موسوی، ن. (2019). روانشناسی خانواده. تهران: انتشارات رشد.

۴۴. موسوی، ن. (2019). نقش خانواده در ازدواج جوانان. تهران: انتشارات علمی.

۴۵.موسوی، ن. (2021). مهارت‌های زندگی و ازدواج. تهران: انتشارات علمی.

۴۶.موسوی، ن. (2021). آموزش حقوق خانواده. تهران: انتشارات علمی.

۴۷. مهرآور، ر. (2021). ازدواج و مشاوره زناشویی در دنیای دیجیتال. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

۴۸.مهدوی، س. (2020). اقتصاد و کارآفرینی. تهران: انتشارات پیام نور.

۴۹. مهدوی، س. (2020). کارآفرینی و اشتغال جوانان. تهران: انتشارات علمی.

۵۰. میرزایی، ن. (2019). آموزش مالی برای جوانان. تهران: انتشارات فرهنگ.

۵۱.میرزایی، ن. (2020). آموزش مهارت‌های زناشویی. تهران: انتشارات علمی.

۵۲.میرزایی، ن. (2020). آموزش مهارت‌های زناشویی. تهران: انتشارات علمی.

۵۳.نوروزی، ف. (2020). مسکن و توسعه اجتماعی. تهران: انتشارات سمت.

۵۴.نیکو، ف. (2022). تحلیل اجتماعی ازدواج در ایران. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.

۵۵.نیکوکار، ف. (2020). فرهنگ ازدواج در جامعه معاصر. تهران: انتشارات سروش.

۵۶.قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران. (2021). کتاب قوانین مدنی. ماده 1041 و ماده 1043